

Izbaja vsak četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . . . fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . . . fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

Štv. 50.

V Mariboru 15. decembra 1870.

Tečaj IV.

Narodnost.

I.

Hudo se motiš, dragi bralec, ake misliš, da ti bomo o slovenski narodnosti danas na dolgo in na tanko nauk podali. O tem je bilo že toliko pisanega in dokazanega, da bi pač vodo v Dravo nosili, ko bi zdaj sopet razkladali, kaj da je narodnost, in kako silno je Slovenci ob nemški meji pogrešajo.

I zakaj ste pa napisali temu sestavku na čelo „Narodnost?“ Zato, dragi bralec, da teh vrstic ne prezreš, ker vemo, da vsak brihten Slovenec o „narodnosti“ rad kaj bere. Glej mnogo je na slovenski zemlji narodnjakov, ki vsled svojega gotovo poštenega rodoljubja hvalijo in odobravajo vse, kar se v imenu in v blagor narodnosti po daljnem svetu godi. Spregovorili smo že v našem listu dvakrat o jugoslovanski zvezi, ktera se snuje, da bi namreč vsi Slovenci z Hrvati in Dalmatinci v politiško zvezo stopili, kakor h očejjo tudi Čehi starodavno pravico nazaj pridobiti, ter se združiti v edno kraljestvo in tako gospodje biti v svoji lastni hiši. Kar zadeva nas Slovence, si po nobeni ceni inace pomagati ne moremo, kakor da nas sprejme in nas na noge spravi trojedna kraljevina, v kateri bodemo uživali slovensko svobodo, ter se nam ne bo treba vedno puliti z nemško stranko, ki nas hoče ponemčiti. Če ostanemo sami, smo v kratkem času kot narod umrli. Vsaj nas prebridka skušnja že zdaj uči, da se po nekterih krajih že komaj, v drugih pa celo ne moremo držati proti svojim narodnim nasprotnikom. Silno nemškutarenje je mnogim naših slovenskih rojakov tako pamet zmešalo, da vlečejo pri volitvah vselej z našimi nasprotniki in tako svojo lastno krv zatajujo. Pomislimo slednjič, da se v mestnih šolah povsod na vse kripnje nemškutari, ter se slovenska mladež v teh šolah že s početka potujčuje; pomislimo, da je pripravniška šola v Mariboru, v kateri se nam prihodnji učitelji izrejšajo, popolnoma v oblasti ponemčenega ravnatelja Elšnika, ki vse tako obrača, da se pripravnikom nemščina v glavo vtepa, da toraj prihodnji naši učitelji le malo ali pa nič od književne slovenščine vedeli ne bodo: pomislimo vse to, pa nam bode jasno, da si pomagati ne moremo, ampak pomoči zoper potujčenje le najdemo, ako Hrvati nas, svojih bratov potujčiti ne dajo. Kaj da Hrvatje zamorejo, to so že večkrat pokazali, postavim leta 1848, ko so pod Jelačičem banom z bajoneti podprli avstrijski tron, da se zrušil ni. Bliža se čas, ko bo sedanjí ban Rauch, ki je pokopal trojedno kraljevino, ter jo Magjarom izdal, culico zvezal in šel, od kodar je prišel; a trojedna kraljevina se bo zopet vzdignola iz prahu, kamor jo je vrgla sebičnost in opačina.

Komur tedaj bije sree za blagor slovenskega naroda, še več, kdor želi Avstrijo na jugu kakor na severu mogočno in srečno, ta mora biti za to, da se vsi Slovenci krepko oklenemo trojedne kraljevine, v kateri nam bode narodnost, pa tudi prava slovanska svoboda zavarovana.

Govor

g. prof. Šuman-a pri občnem zboru politišnega konservativnega društva v Mariboru 4. decembra t. l.

Prišli ste v politišno društvo, zato bo v vašem namenu, dragi rojaki slovenski, če tukaj malo politikujemo.

Politika izvira iz grške besede *politikos*, ki pomeni država. Pri politiziranju se tedaj prašamo, kako se naj velika družina država v red spravi. In za tako prašanje ima vsakdor poklic in dolžnost, posebno pa sedaj ko imamo Avstrijo ustavno državo, državo, v kateri si ljudstvo ima po svojih poslancih samo postave dajati in se vladati v smislu volje ljudstva. Ne velja se odtegovati in reči: Jaz se nočem mešati v politiko, naj storijo drugi kar hočejo, jaz se nočem svajati. To ne velja. Ko bi vsakdor tako mislil, bi vsi roke križem držali, nasprotniki pa bi zmagali. Politikovati pa moramo že zdaj, a ne še le, kdor se že volitve, kajti državniki imajo iti, kakor vojskovodje pred vojaki, pred zgodbami a ne zadej za njimi tožiti kdar je vse prepozno in zgubljeno. Zdaj že je treba odločiti se za svojo stran in stranko in jo krepiti in širiti, in to naj stori vsakdor, vsaj vsak dače plačuje ali ima sine ali brate pri vojakih, naj se tudi trudi, da bo vladanje šlo, kakor želi in hoče da bi šlo. Namen države je svoboda. Kar sejemo, to hočemo žeti, kjer kopljemo, tam hočemo brati, združeni smo v državo, da si med seboj zagotovimo brambo in si medseobno braunimo premoženje, življenje, čast, da ne pridejo vnvanji sovražniki nas ropat, morit in tudi notranji nasprotniki ne. Pa tudi medseobna pomoč je namen države, da tim leže in ugodnejše živimo. Zato si napravljamo skapno občenje na vunaj, zato imamo skupen denar, menjavo blaga itd., vse zato, da se vsakemu bolje godi in da se za se lahko giblje kakor mu drago, da je doma in pri svojem poslu in nabiranju in vživanju varen in samostalen, to je svoboden.

Ta namen se doseže po enaki delitvi svobode, t. j. po pravici. Kako bi to bilo, ko bi despot ali tiran sam smel vse storiti tudi krivice in vse vživati, ljudstvo pa bi bilo sužno in bi le robotalo in hlapčevalo? Ali ko bi le nekteri ljudje se zvali boljši, in bi samo ti boljari vživali svobodo, živeti kakor hočejo, večina pa ne. Kaj takega ni v namenu države, ampak vsaka oseba, vsak stan, vsak narod naj ima svobodo vdeljeno a ne različno, ampak v enakem deležu. In to delitev ravno vrši pravica.

Pravica ima zavezane oči in ne gleda komu deli svoje dare, ali ima prijemnik gladko in belo kožo, ali zgrbančeno in umazano, ali je bogatih starišev ali iz siromaške kočne, ne gleda ali se narod v surko oblačuje ali v frak, ali ima 100 let stare knjige ali le 50, pravica ima enako delivati samostalno gibanje, učenje, sojenje, plačevanje dobro in zlo. Zato je pravica temelj državam in edina podlaga občne svobode.

Ko bi kdo rekel, da je svoboden ali liberallec, pa bi svojega bližnjega tlačil, bi lagal. Niti tak liberallec tlačitelj ni svoboden, niti potlačenik. Le pogledjte, kako se dva mečeta, jeden pade na tla, drugi s koloni nanj in ga davi. Ali je ta vrhka svoboden? Da spodnji ni, je jasno, pa tudi ta vrhka ni, niti med tlačenjem dokler tlačí, niti pozneje, kajti, ko gornji spodnjega spusti, pride jeza maščevanje in borilna igra se z nova začne. Tača je tudi pri narodih. In le pravica daje mir, zadovoljnost, svobodo, le ob pravici vsakdor živi in vživa mirno in zadovoljno, tedaj v veliki družbi državi imenovani tudi ono ima, za česar voljo se je država napravila, da vsak ženje in bere, kder je sijal in kopal: da je svoboden. Naopak komur se v družbi svoboda in enaka pravica ne daje, ta si išče če more druge družbe, ker se čuti v prejšni družbi zavrženega in iz take družbe izpahnenega.

Komu je zameriti, če si hoče stanje popraviti? Zato dela svoboda države močne, ker so svobodni državljani pripravljeni svobodno državo braniti, da se po nji jim samim tudi svoboda obrani.

Po teh splošnih pravilih preidemo na našo državo Avstrijo. Avstrija ima različne narode. Štirje so poglavitni: Nemci, Magjari, Romani in Slovani. Nemcev je nekaj nad 7, Magjarov blizo 5, Romanov blizo 3, in Slovanov nad 15 milijonov. Vsi so po zgodovini in naravi in običevanju na endruga navezani in po slavni dinastiji skupljeni. Pa vsi bi radi bili svobodni, in odkar se jim je ustava povrnola, si hočejo tudi svobodne naprave napraviti. Ali to je le mogoče na poti pravice. Zato si ljudstva po svojih poslancih imajo pravico deliti, le takrat bomo vsi svobodni in zato tudi vsi skupno državo ljubili in branili braneči si svojo lastno svobodo. Ko pa bi hotel en narod drugega tlačiti, nad njim vladati, bili bi podobni onima borilcema, ki eden drugega oblada, mu na prsih kleči in ga davi in tlači, in tako ni eden niti drugi svoboden. Kajti tlako nad narodom opravljajo vladeželniki sebičniki in plačani vojaki in policaji javni in skrivni, plačujejo pa tlako vrhovni in podložni narodi, svoboda pa se joka. Prva in zadnja postava Avstrijske države kakor tudi vsake države je, da je pravična in tukaj se tudi vsem narodnostim pravična, da se čutijo vsi narodi domači in zadovoljni in svobodni.

Ali bi ne bilo krivično, ko bi občna mati Avstrija narodom enake svobode ne delila, ko bi magjarski ali nemški narod dobila po 5 jabelk za južino, slovanski narod pa le pol ali nič? Iz take krivice bi vtegnola izvirati le svaja, nezadovoljnost, in mesto da bi se avstrijska družba ali država krepila, bi se oslabila. In ravno v tem je najlepša naloga avstrijske države, da se krščanska pravica: ljubi bližnjega kakor sam sebe, razširi tudi med narode. Ravno sred Evrope v Avstriji se sučejo in dotikajo naj močnejši rodi Germani, Slovani, Romani in si zagotavljajo ravnopravnost in enotno svojo avstrijsko državo Avstrijo braneči si zagotavljajo svobodo. Ali more biti kdo protivnik takemu vzvišenemu stalu svobode vseh narodov stoječemu vsakako nad nižim stalom ednostranske svobode enega naroda?

Preidimo še na nas Slovence. Pred pa še premislimo, da je svoboda nekako imenje, ki se ima braniti, tako kakor vsako drugo premoženje. Če pustimo sosedu pasti na našem travniku, nimamo kaj kositi, in če nam travnik leto za letom popase, še nam k slednjemu travnik tudi vzame, kazoč: travnik je moj, toliko let že na njem pasem, ti se nisi protivil, zato sem si to pravico dobil in ti si jo zgubil. Tako je tudi z narodnimi pravicami, z narodno svobodo. Braniti si moramo, kar je naše. Naš je naš jezik, krasni slovenski jezik, svet jezik že pred tisoč leti za sv. Cirila in Metoda, mogočen jezik, ker je rastlika slovanskega od 80 milijonov govorenega jezika, izobražen jezik, ker se v Ljem že nad 300 let knjige tiskajo. Pokvarili so ga nekaj le nemški uradi in od cesarja Jožefa ustanovljene nemške šole. A branimo ga, naš je, ne pišimo svojih imen in pisem iniči kakor s slovenskim pravopisom, ne zmenjajmo srenjskih imen na očitnih deskicah s krivimi pokvekami, posebno pa Vi gospodi duhovniki, ki ste od nekdanj razsvetlen steber našega naroda, činite še en korak Vašega slavnega rodoljubja, pišite ljudstvu v posnem in v Vašo čast vse matice in uradne in neuradne knjige in pisma in dopise javne in privatne na posvetne in duhovne oblasti v milem slovenskem jeziku, nikdo nas ne more in ne sme ovirati, postava je za nas. — Braneči pravico branimo svoj srod in moč naše države Avstrije.

Z bojišča.

Ko je iz početka tega meseca Francozom spodletel namen, da bi z loarsko armado prodrli proti Parizu in se združili s Trochu-jem in tako osvobodili Pariz; in ko so Prusi drugič vzeli Orleans, je pruski general Moltke oficijelno naznanil, da je francoska loarska armada uničena, in da se zdaj ne more nikjer več ustavljati napredovanju nemške armade. Na ta glas je vse že mislilo, da bo zdaj v kratkem vojske konec, in da se povrne zaželjen mir. Temu vendar celo ni tako, in takrat se je stari Moltke pri rajtengi zlo motil. Po najnovejših poročilih namreč še loarska armada celo ni vničena, temuč se celo redno potegnola nazaj čez reko Loar, tudi ni bila vsa armada na bojišču, temoč samo

eno krilo. Gambeta naznanja iz glavnega kvartira generala Chancy-ja o loarski armadi to-le: Jaz sem 10. t. m. našel celo armado v najlepšem redu in gen. Chancy se je zadnje 3 dni srečno bojeval proti hudim napadom armade Friderik-Karla. Dozdaj je bilo še le samo pol armade v boju, in vendar že ta ni pustila nemške armade naprej. Pruski telegrami pravijo tudi, da loarska armada ne obstoji samo, temoč je začela Nemce spet napadati. Tudi v severni Francoski se zbira armada 80—100.000 mož. Če je vse to res tako, še tako hitro vojske ne bode konec, če ravno padne Pariz, kar celo ni dvomiti, če ne bode skorej pomoči, ker podati se bode moral gladu, naj vekšemu sovražniku.

8. t. m. so se Francozi tudi srečno bojevali pri Josnes-u in so Pruse nazaj vrgli.

Trdnjava Pfalzburg se je 12. t. m. Prusom podala. Iz Pariza ni nič posebnega čuti.

Gospodarske stvari.

Ali je bolje topel krompir, t. j. taki, ko se je skuhal, pokladati ali mrzel?

Če ravno je prav dobro, da se krompir prej kuha, ko se poklada, je vendar strašna neumnost, krompir za klajo dva ali tri dni prej skuhati ko se poklada. Iz kubanega krompirja, ki mrzel postane, se napravi na znani način lepilo (pap) ki se zelo težko prebavi in zato ne redi tako dobro živali kakor topel, to se je po sledeči skušnji popolnoma potrdilo: Na nekem velikem posestvu se je večim kravom ki so precej dobro dojile, pokladalo 9 tednov vsak dan zmes iz enakih delkov sena, rezane slame, krompirja in otrobov. Prve tri tedne se je pokladal krompir topel, t. j. taki ko se je skuhal in dobilo se je 189 pintov mleka, in krave so vse skupej težile 993 funtov, potem se je pokladal tri tedne mrzel krompir, ki je že bil en dan prej skuhan, in dobilo se je pri drugač celo enakem pokladanju in oskrbovanju krav samo 171 pintov mleka in krave niso več težile kakor samo 975 funtov; sedmi teden pa se je spet pokladal topel krompir in na koncu tretjega tedna se je spet dobilo 187 pintov mleka in krave so težile skupej 989 funtov.

Kako se živalim in rastlinam odpravi mrčes.

Razstopijo se 4 loti goluna v poliču vode in s to raztopljeno se umivajo živali, polivajo drevesna debla in veje in druge rastline in mrčes zgine.

Pomoček proti listnim ušem.

Izvrsten sadjerejec O b e r d i e k priporoča proti listnim ušem ta-le pomoček. V treh pintih vode se razdeli za eno žlico zelenega mjila (žajfe) in se še prilije za polič kvasine vode. Ena pest kvasinega lesa se mora pol ure kuhati v enem poliču vode. S to zmesjo se morajo poškopiti zvečer, če je vreme suho in toplo, vse one veje in listje, na katerih se nahajajo uši, in v 24 urah so vse uši umorjene.

O reji telet.

V nekkih krajih je še zmirom ta zelo napačna stara navada, da se mleko, ki se prvokrat nadoji ko se je krava stelila, odlije. To prvo mleko, ki ima žoltasto barvo, pa zadržava ravno one tvarine, ktere je natora za to odločila, da razdelijo v želodec in črevah se nahajajočo otrdnjeno blato pri teletu. Vsikdar se je še opazilo, da dobijo ona teleta, katerim se ni dalo prvo mleko, trdo, kviško stoječo dlako in posebno temne oči, med tem ko ona teleta, katerim se da prvo mleko, taki zgubijo prvo dlako in hitro in lepo rastejo, ker ono trdo blato je iz njih po prvem mleku hitro odišlo.

Sitne muhe.

se od konjev in goved lahko odženejo, če se popari nekoliko črstevega tabaka, se v to tabakovo vodo dene nekoliko moke in meda in se s tim živali umijejo.

Dopisi.

Iz Monsberga — (Odgovor na „Poslano“ v „Slov. Gosp. št. 47.) — (Konec.) Danes pa še Vam gosp. Jože! nekaj hočem povedati o denarjih, ktere so cerkveni